

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Julio Cortázar

62

Model de asamblare

Traducere din limba spaniolă
de Marin Mălaicu-Hondrari

EDITURA
ART

Redactor: Dragoș Dodu
Tehnoredactor: Cristian Vlad
DTP copertă: Alexandru Daș
Ilustrație copertă: Mircea Pop

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CORTÁZAR JULIO

62: Model de asamblare/ Julio Cortázar ;
trad. de Marin Mălaicu-Hondrari. - București : Art, 2016

ISBN 978-606-710-422-6

I. Mălaicu-Hondrari, Marin (trad.)

821.134.2(82)-31=135.1

Julio Cortázar

62: *Modelo para armar*

Copyright © Julio Cortázar, 1968

© Editura Art, 2016, pentru prezenta ediție

Nu puțini cititori vor descoperi în carte mai multe încălcări ale convenției literare. Pentru a da doar câteva exemple, personajele argentinieni trec de la o formă de adresare la alta (*vos / tu*) ori de câte ori au chef; un londonez care ia primele lui lecții de franceză începe să o vorbească cu o ușurință uluitoare (cu atât mai rău, în versiune spaniolă), imediat ce a traversat Canalul Mânecii; geografia, ordinea stațiilor de metrou, libertatea, psihologia, păpușile și timpul nu mai sunt, evident, ce au fost pe vremea frumoasei Cynara.

Celor care vor fi surprinși, le pot spune că din zona în care această poveste are loc, transgresarea încetează de a mai fi văzută ca atare; prefixul se alătură altor câteva care se învârt în jurul rădăcinii *gresiune*: agresiune, regresione și progresiune, fiind direct legate de intențiile schițate într-o zi în pasajele finale ale capitolului 62 din *Șotron*, care dă titlul acestei cărți, și poate că acele intenții chiar se materializează pe parcursul ei.

Subtitlul *Model de asamblare* poate da impresia că diferitele părți ale poveștii, separate prin spații goale, pot fi permutabile. Dacă unele sunt, ansamblul la care ne referim este de o altă natură, simțită deja la nivelul

scriiturii, acolo unde recurențele și deplasările încearcă să se elibereze de orice fixare cauzală, dar mai ales la nivelul sensului unde deschiderea către arta combinatorie e mai stăruitoare și mai obligatorie. Opțiunea cititorului, asamblarea într-un stil personal a elementelor poveștii, va da fiecăruia cartea pe care a ales să o citească.

„Aș vrea un castel însângerat“, zisese clientul gras.

De ce am intrat în restaurantul Polidor? De ce, dacă tot m-am apucat să pun astfel de întrebări, am cumpărat o carte pe care, probabil, nu o voi citi? (*Probabil* nu e altceva decât o tinichea, pentru că nu doar o dată mi se întâmplase să cumpăr cărți având certitudinea subînțeleasă că se vor pierde pentru totdeauna în bibliotecă, dar cu toate astea le cumpărasem; secretul era de ce le cumpăram, care erau motivele acestei posesiuni inutile). Și urmând lanțul întrebărilor: De ce, după ce am intrat în restaurantul Polidor, m-am așezat la masa din capăt, în fața mării oglinzi care copia iluzoriu searbăda dezolare a localului? Și încă o verigă de adăugat: De ce am comandat o sticlă de Sylvaner?

(Însă asta să rămână pe mai târziu; sticla de Sylvaner poate era doar una dintre falsele rezonanțe dintr-o posibilă armonie, dacă nu cumva armonia era

alta și ar fi conținut sticla de Sylvaner și pe contesă, și cartea, și ceea ce comandase clientul gras).

Respect pentru oameni și cărți

Je voudrais un château saignant, zisese clientul gras. Potrivit oglinzii, clientul stătea la a doua masă, cu spatele la cea ocupată de Juan, astfel că imaginea și vocea lui au avut de străbătut itinerarii opuse și convergente până când să coincidă cu atenția lui Juan, atrasă brusc. (La fel și cartea din vitrina de pe bulevardul Saint-Germain: coperta albă de la NRF i-a sărit în față, îl întâmpinase pe Juan, așa cum mai devreme îl întâmpinase imaginea lui Hélène, iar acum fraza clientului cel gras comandând un castel însângerat; la fel și gestul său de a se așeza cuminte la o masă absurdă din restaurantul Polidor, cu spatele la toată lumea.)

Bineînțeles că Juan trebuia să fie singurul din restaurant pentru care comanda clientului gras avea un al doilea înțeles; în mod automat și ironic, ca oricare interpret adevărat obișnuit să rezolve pe loc orice problemă de traducere, în această luptă cu timpul și cu tăcerea care se dă într-o cabină de conferințe, trișase, dacă de trișare o fi vorba în acceptarea (ironică, automată) a faptului că *saignant* și *sanglant* ar echivala și că clientul gras ceruse un castel însângerat, și în orice caz trișase fără să-și dea nici o clipă seama că mutarea sensului frazei va coagula dintr-o dată alte lucruri deja trecute sau prezente

din noaptea aceea, cartea sau contesa, imaginea lui Hélène, acceptarea de a se așeza cu spatele la o masă din capătul restaurantului Polidor. (Comandase deja sticla de Sylvaner și băuse prima înghițitură din vinul rece ca gheața în momentul în care imaginea din oglindă a clientului gras și vocea lui ajungând la el din spate deveniră ceva pe care Juan nu știa cum să-l numească, pentru că fiecare lanț sau coagulare nu era altceva decât o încercare de situare la nivelul limbajului a ceva ce părea o contradicție instantanee, ceva ce prindea formă și dispărea simultan, ceea ce nu mai încăpea în limbajul articulat al nimănui, nici măcar în cel al unui interpret versat precum Juan.)

Oricum, faptele nu trebuiau complicate. Clientul gras comandase un castel însângerat, vocea lui chemase alte lucruri, mai ales cartea și contesa, ceva mai puțin imaginea lui Hélène (poate tocmai pentru că era cea mai apropiată, nu cea mai familiară, dar cea mai apropiată vieții de zi cu zi, în vreme ce cartea era o noutate, iar contesa o amintire, o amintire ciudată, pentru că, până la urmă, nu era vorba de contesă, ci de Frau Marta și de ceea ce se petrecuse la Viena, în Hotelul „Regele Ungariei“, deși, în ultimă instanță, totul ținea de contesă și de imaginea ei dominantă, la fel de limpede ca și cartea sau fraza clientului gras, ori aroma vinului Sylvaner).

„Trebuie să recunosc că sunt un geniu când vine vorba de a sărbători Crăciunul“, se gândi Juan, la

al doilea pahar de vin și așteptând să i se aducă *hors-d'œuvre*^{*}. Cumva, ușa de acces către ceea ce tocmai i se întâmplase era ușa restaurantului Polidor, faptul că s-a hotărât, brusc și știind că e o neghiobie, să împingă ușa aceea și să cineze în localul dezolant. De ce am intrat în restaurantul Polidor, de ce am cumpărat cartea, am deschis-o la întâmplare și, tot la întâmplare, am citit o frază cu o clipă înainte de a-l auzi pe clientul gras cerând un biftec în sânge? Imediat ce voi încerca o analiză, voi arunca totul în obișnuitul coș de prânz reticular, falsificând ca descreieratul. Cel mult, pot să repet în termeni mentali ceea ce s-a întâmplat în altă parte, încercând să disting între ceea ce făcea parte din acel conglomerat spontan de sine stătător și ceea ce i s-a adăugat prin asociații parazitare.

Dar, *în esență*, știi că totul e fals, că deja mă aflu departe de ceea ce tocmai mi s-a întâmplat și care, ca de atâtea ori, ajunge să fie o zadarnică nevoie de a înțelege, poate neținând cont de chemarea sau de semnul obscur al lucrului în sine, neliniștea în care mă lasă, instantaneea dovadă a altei ordini unde dau buzna amintiri, energii și semne care formează o coeziune meteorică ce dispare în aceeași clipă în care mă nivelează și mă smulge din mine însumi. Acum, din toate astea nu mi-a mai rămas decât curiozitatea,

* „Aperitiv“, în fr. în orig., n. red.

vechea particularitate umană: să descifrez. Și partea cealaltă, emoția puternică din coșul pieptului, vaga certitudine că de acolo, și nu din simplificarea dialectică, începe și continuă un drum.

Sigur că nu-i destul, până la urmă tot trebuie să gândești și așa începe analiza, distincția între ceea ce cu adevărat face parte din acea clipă nesupusă timpului și ceea ce îi adaugă asociațiile ca s-o atragă, ca să-ți aparțină cât mai mult, ca s-o așeze cât mai mult de partea asta. Dar și mai rău va fi când vei încerca să le povestești altora, mereu vine un moment când trebuie să încerci să-i povestești unui prieten, să zicem lui Polanco sau lui Calac, sau tuturor, deodată, la o masă în Cluny, sperând poate, fără să crezi nici tu cu adevărat, că dacă le vei povesti se va dezlănțui din nou acea coagulare, că lucrurile vor căpăta în sfârșit un sens. Vor sta acolo, ascultându-te, și va fi și Hélène, îți vor pune întrebări, vrând să te ajute să-ți amintești, ca și cum amintirea ar fi bună la ceva în absența celeilalte forțe care în restaurantul Polidor a reușit să-i anuleze condiția de lucru trecut, să o facă să fie vie și amenințătoare, amintire scăpată din funia timpului pentru a fi, chiar în clipa când dispărea din nou, o formă de viață diferită, un prezent, dar în altă dimensiune, o forță acționând din alt unghi de tragere. Și fără cuvinte, pentru că nu se poate gândi o asemenea forță capabilă să facă instantaneu, din cioburi de amintiri, din imagini izolate și anodine,

un monolit amețitor, o constelație vie anihilată în aceeași clipă în care se arată, o contradicție care părea să expună și totodată să nege ceea ce Juan, la al doilea pahar de Sylvaner, are să le povestească mai apoi lui Calac, lui Tell, lui Hélène, când îi va întâlni la masa din Cluny, și pentru că acum i-ar fi prins bine să poată să se agațe de ceva cât de cât, de parcă însăși încercarea de a fixa această amintire nu ar demonstra că deja e inutil, că nu face altceva decât să arunce pale de umbră peste întuneric.

„Da“, se gândi Juan oftând și oftatul însemna acceptarea clară că toate astea veneau din cealaltă parte, îi apăseau diafragma, plămâni care aveau nevoie de tot mai mult aer. Da, numai că trebuiau gândite, pentru că, până la urmă, era vorba de el și de gândirea lui, nu putea să rămână în acel oftat, într-o contracție a plexului, în teama surdă a întrezăririi. Gândurile erau inutile, ca încercarea disperată de a-ți aminti un vis din care la trezire ai doar niște fâșii dezlănate; a gândi însemna poate să distrugi pânza încă suspendată în ceva ca reversul senzației, latența ei poate repetabilă. Să închizi ochii, să te abandonezi, să plutești într-o disponibilitate totală, într-o așteptare favorabilă. Degeaba, mereu a fost degeaba; zone cimeriene din care revenea mai sărac, mai îndepărtat de sine însuși. Dar să gândească precum un vânător îl ajuta măcar să revină de partea

aceasta, de aceea când clientul gras a cerut un castel însângerat dintr-o dată au apărut contesa, motivul pentru care el stătea așezat dinaintea oglinzii în restaurantul Polidor, cartea cumpărată de pe bulevardul Saint-Germain și deschisă la o pagină oarecare, coagularea meteorică (și Hélène, bineînțeles) într-o concreștere dezmințită instantaneu de voința ei de neînțeles de a se nega în însăși afirmarea ei, de a se dizolva chiar când se încheaga, retrăgându-se după ce a rănit de moarte, după ce a insinuat că nu era nimic important, un simplu joc asociativ, o oglindă, o amintire, o altă amintire, capricii neînsemnate ale imaginației indolente. „Dar nu te las eu să pleci așa“, se gândi Juan, „nu se poate să mi se întâmple iarăși să fiu centrul a ceva ce vine din cealaltă parte și totodată să mă văd expulzat din chiar ce am eu mai al meu. Nu te mai las să scapi așa ușor, trebuie să mă aleg și eu cu ceva, un micuț basilisc, oricare dintre imaginile despre care acum nu mai știu dacă făceau parte sau nu din acea explozie silențioasă...“ Și nu se putea abține să nu zâmbească în timp ce asista, martor malițios, la un gând care deja îi întindea cârligul sub forma micuțului basilisc, o asociație întru totul de înțeles, pentru că venea de la *Basilisken Haus** din Viena, unde contesa... Toată urmarea îl invadea fără să întâmpine rezistență, ba chiar era atât de simplu

* „Casa basiliscului“, în germ. în orig., n. red.